



UDK:1300 (02)

Go'zal XUSAYINOVA,
Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti
E-mail: xusayinovaguzal13@gmail.com

Namangan davlat pedagogika instituti t.f.d., dotsenti Sh.Xudoyqulov taqrizi asosida

DEDICTIC CONDITIONS FOR IMPROVEMENT OF STUDENTS' FOLK CRAFT SKILLS IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Annotation

The issues of development of folk craft skills by further improving the content of the lesson with the help of interactive methods and digital didactic tools in technology lessons are highlighted.

Key words: Digital tool, didactic conditions, national crafts, technology and tools, methods, types of crafts.

ДИДАКТИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАВЫКОВ НАРОДНОГО ПРОМЫСЛА СТУДЕНТОВ В ЦИФРОВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ

Аннотация

Освещены вопросы развития навыков народного промысла путем дальнейшего совершенствования содержания урока с помощью интерактивных методов и цифровых дидактических средств на уроках технологии.

Ключевые слова: Цифровой инструмент, дидактические условия, народные промыслы, технология и орудия, методы, виды ремесел.

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA O'QUVCHILAR XALQ HUNARMANDCHILIGI KO'NIKMALARINI TAKOMILLASHTIRISHNING DIDAKTIK SHART-SHAROITLARI

Аннотация

Texnologiya fani darslarini interfaol metodlar va raqamli didaktik vositalar yordamida darsning mazmun mohiyatini yanada takomillashtirish orqali xalq hunarmandchilik ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Raqamli vosita, didaktik sharoit, milliy hunarmandchilik, texnologiya va vosita, metodlar, hunarmandchilik turlari.

Kirish. Mamlakatimizda ta'lim sohasini yanada rivojlantirish maqsadida zamonaviy axborot-kommunikatsiya A to'g'risida"gi PF-6079-son qarori qabul qilingan [1].

Qarorning 1-ilovasi bilan tasdiqlangan "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasining 2.5-bandi 3-qismida ta'lim sohasida raqamli ko'nikmalarni oshirish maqsadida bir qator tadbirlar belgilangan:

ta'lim pog'onasining boshlang'ich bosqichida o'quvchilarga raqamli texnologiyalarni taqdim etish orqali raqamli ko'nikmalarni o'zlashtirish uchun imkoniyatlar yaratish, tahliliy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, kelajakda zarur bo'ladigan keng ko'lami raqamli transformatsiya sharoitida yoshlarga bilim va ko'nikmalar berish;

yagona masofaviy ta'lim platformasini kelajakda ta'limning barcha yo'nalishlarida tatbiq etish maqsadida yaratish va amalga oshirish;

o'quvchilar uchun raqamli texnologiyalardan foydalanishning umumiy darajasini oshirish maqsadida umumta'lim maktablarining asosiy o'quv dasturlariga doimiy o'zgartirishlar kiritish;

raqamli texnologiyalar sohasida yuqori malakali kadrlar avlodini shakllantirish maqsadida umumta'lim maktabi o'quvchilariga dasturlashni o'rgatish uchun sharoit yaratish;

texnologik kasblar va innovatsion faoliyat sohasida o'qishni tashkil etishga qaratilgan yuqori samarali xalqaro amaliyotni ta'lim tizimiga joriy etish;

oliy ta'lim muassasalarida tegishli sohalarida "Buyumlar interneti", robototexnika, sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash va o'rganish bo'yicha laboratoriyalar, shuningdek, xorijiy korxonalarini ushbu sohaga jalb qilishni tashkil qilish;

qog'oz shaklidagi materiallarni raqamlashtirish formatlaridan foydalanish bo'yicha davlat yagona talabini ishlab chiqish va qo'llab-quvvatlashni ta'minlash orqali ta'limda o'quv materiallarini raqamlashtirish;

maktabgacha, o'rta va oliy ta'lim tizimi uchun elektron ta'lim resurslarini yanada takomillashtirish, shuningdek, ichki va jahon ta'lim resurslaridan foydalanishni ta'minlash.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar dunyoning ko'plab mamlakatlarida rivojlanib, ta'lim jarayoni va uning samaradorligini oshirishdagi ahamiyati oshib bormoqda.

Jumladan, Ketrin Treysi Farley o'zining "Raqamli davrda o'qitish samaradorligi: Kompyuterlashtirilgan texnologiyalar, o'yin texnologiyalarini takomillashtirish usullari va interaktiv o'quv jarayonlari" mavzusidagi diktorklik dissertatsiyasida amaliy bajarish orqali ko'nikmalar shakllantirishga ixtisoslashgan fanlarni o'qitish jarayonida nafaqat pedagogik balki raqamli texnologiyalardan foydalanishning samarali yo'llari haqida to'xtalib o'tgan. U – "Mening fikrimcha, texnologiya vositalari va improvizatsiya usullarini o'zaro birlashtirish teng huquqli ta'limni ta'minlash, kichik guruhlarda ishlayotgan a'zolar o'rtasida samaradorlik va birdamlikni oshirishga, o'quvchilar tashabbuskorligiga, ya'ni vakolat, mustaqillik va o'zini o'zi boshqarishga asoslangan o'qitish uslubini yaratishga olib keladi" [2].

Hozirda umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi texnologiya fanini o'qitilishi va o'quvchilarda milliy xalq hunarmandchiligi ko'nikmalarini takomillashtirishda o'qitishning turli didaktik vositalari, interfaol metodlaridan foydalanib kelinmoqda.

O'qitish metodlari o'qituvchining o'quvchilar bilan muayyan maqsadlarga erishish yo'lidagi faoliyatidan tarkib

topgan pedagogik jarayonni muvofiqlashtiruvchi subyekt bo'lib, nimani kimga, qanday va qancha o'rgatish zarurligi haqidagi masalalarni yechib berishga xizmat qiladi. Shuning uchun ham ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilish faoliyatlarini faollashtirish, ularning tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik, o'zaro muloqot qilishlari uchun qo'llaniladigan shakl va metodlarni mos ravishda tanlash ularda ko'nikmalarni yanada takomillashtirishda o'z samarasini beradi.

Shu sababli ta'lim berish tizimini takomillashtirish borasida ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Bu borada texnologiya fani darslarida ham o'quvchilar ma'lum hajmdagi bilim, ko'nikma va malakalarni egallashlari kerak.

Bir qator xorijlik olimlar tomonidan, jumladan, V.P.Bespalko, B.L.Farberman, L.K.Geyxman, M.V.Klarin, T.V.Perevalovalar, Y.G.Repyevlar tomonidan o'qitishning interfaol metodlarini takomillashtirish va o'quvchilarga o'tiladigan darslarning qiziqarli bo'lishi uchun nimalar qilish kerakligi haqida ilmiy-tadqiqot ishlari o'tkazilgan.

Mamlakatimiz olimlari, tadqiqotchilari, jumladan, N.Azizxo'jayeva, L.V.Golish, R.Ishmuhamedov, I.Karimov, N.A.Muslimov, N.Saidahmedov, O.Tolipov, J.Tolipova, va boshqalar tomonidan o'qitishning turli shakllari, o'quv jarayoniga yangi pedagogik texnologiyalarni olib kirish masalalari bo'yicha tadqiqot ishlari amalga oshirilgan.

Bulardan N.Azizxo'jayeva, N.Saidahmedov, O.Tolipov va boshqalar tomonidan ta'lim jarayonida ta'lim (o'qitish) texnologiyalaridan foydalanishning umumiy didaktik va ba'zi uslubiy asoslari belgilab berilgan.

Mamlakatimizda Texnologiya fanini o'qitishni rivojlantirish va bo'lajak o'qituvchilarini tayyorlashni takomillashtirish muammolari bo'yicha O.Abduquddusov, SH.S.Abduraimov, O.Avazboyev, K.Davlatov, B.Doniye, P.T.Magzumov, N.A.Muslimov, D.N.Mamato, R.G.Mullaxmetov, B.U.Olimov, O.A.Qo'ysinov, E.Ro'ziyevlar ta'limda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, kreativlikni rivojlantirish A.A.Abduqodirov, N.N. Azizxo'jayeva, A.R.Aripjanova, U.SH.Begimqulov, R.X.Jo'rayev, N.A.Muslimov, G.N.Ibragimova va boshqa ko'plab vatanimiz olimlari tomonidan tadqiqotlar olib borilgan.

Ta'lim jarayonini tashkil qilishda o'qitishning interfaol metodlari, o'qitishning turli shakllari hamda o'quv jarayoniga yangi pedagogik texnologiyalarni olib kirish masalalariga oid quyidagi bir necha tahlillarni keltirib o'tmoqchimiz.

Respublikamizda ta'lim jarayoniga o'qitishning turli shakllari, o'quv jarayoniga yangi pedagogik texnologiyalarni olib kirish masalalari bo'yicha ko'plab ilmiy-pedagogik tadqiqotlar olib borilgan. Natijada bu sohada bir qator nomzodlik va doktorlik dissertatsiyalari himoya qilindi, monografiya va boshqa qo'llanmalar yuzaga keldi. Bularga, jumladan, M.Ochilovning "Yangi pedagogik texnologiyalar", B.L.Farbermanning "Ilg'or pedagogik texnologiyalar", B.Ziyomuhamedov va boshqalarning "Ilg'or pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot", N.Saidahmedovning "Yangi pedagogik texnologiyalar, J.Yo'ldoshev va S.Usmonovning "Pedagogik texnologiya asoslari" kabi qo'llanmalari; O.Tolipov va M.Usmonboyevaning "Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot" nomli monografiyasi, O.Tolipov va M.Usmonboyevaning "Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari" nomli o'quv qo'llanmasi va boshqa shu kabi adabiyotlarni kiritish mumkin.

Professor O.Q.Tolipovning "Oliy pedagogik ta'lim tizimida umummehnat va kasbiy ko'nikma va malakalarini rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari" mavzusidagi tadqiqot ishida ta'lim jarayonida ilg'or pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanishga e'tiborning qaratilishi maqsadga muvofiqdir. Muallif ma'lum darajada interfaol

o'qitish metodlarini ta'lim jarayoniga tadbiqiga e'tibor qaratgan [3].

A.A.Abduqodirov o'qituvchilar tayyorlash jarayonining ma'ruza, amaliy, laboratoriya va mustaqil ta'lim mashg'ulotlarini jadallashtirishda kompyuterlardan foydalanish muammosini tadqiq etgan. Olimning fikricha, ta'limning an'anaviy va noan'anaviy shakllarini uslubiy jihatdan to'g'ri moslashtirilishi natijasida ma'ruza, amaliy ishlar, laboratoriya mashg'ulotlari hamda hozirgi kunda dolzarb bo'lgan mustaqil ta'lim mashg'ulotlarining mazmunini talabalar tushinishlari va eslab qolishlariga ko'proq imkoniyat yaratuvchi, ijodiy, tanqidiy tafakkurlarini rivojlanishiga yordam beruvchi shaklda bayon etish mumkin [4].

Texnologiya fanini umumiy o'rta ta'lim maktablarida tashkil etilishi va bu yo'nalishda bo'lajak o'qituvchilarini tayyorlashni takomillashtirish muammolari bo'yicha professorlar N.A.Muslimov, SH.S.Sharipov, va O.A.Qo'ysinovlarning "Mehnat ta'limi o'qitish metodikasi, kasb tanlashga yo'llash" nomli darsligida umumiy o'rta ta'lim maktablarining 5-9 sinflari uchun mehnat ta'limining maqsadi va vazifalari, Davlat ta'limi standartlari mazmuni tamoyillarining uzluksiz holati yoritilgan. Umumiy ta'lim maktablarida asos qilib tanlangan "Texnologiya va dizayn", "Servis xizmati" va "Qishloq xo'jaligi asoslari" yo'nalishlari ishlab chiqarish bilan o'yg'unlashtirilgan holatda o'z aksini topgan [5].

O'zbek xalqi o'zining qadimiy xalq hunarmandchiligi bilan dunyoga mashhurdir. Hunarmandchilik buyumlarini yasash san'ati halqimiz ijodining eng qadimiyalaridan hisoblanadi. Bu nodir xalq hunarmandchiligi me'moriy yodgorliklar, ganch, yog'och o'ymakorligi, naqqoshlikda, shuningdek, misgarlik, zargarlik, kulolchilik, gilamdo'zlik, ipak va ip gazlamachiligi, zardo'zlik, kashtachilik va ko'plab boshqa amaliy san'at turlarida o'z namunalarni caqlab qolgan. Bugungi kunda yuksak va noyob san'at durdonalari darajasiga ko'tarilgan bu bebaho merosimizni ko'rib butun dunyo lol qolmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2019-yil 14-sentabr kuni o'tkazilgan birinchi Xalqaro hunarmandchilik festivalining tantanali ochilish marosimidagi nutqida davlat rahbarimiz: "Chinakam hunar sohibi – u kulol bo'ladimi, kandakor yoki to'quvchi bo'ladimi, naqqosh yoki zargar bo'ladimi – o'z ishini a'lo darajada bajarish uchun juda ko'p ilmlardan, avvalo, kimyo, biologiya, tibbiyot, fizika, geometriya, astronomiya, tarix, falsafa kabi fanlardan xabardor bo'lishi, ularni amalda qo'llay bilishi zarur. Shu borada birgina misol keltirmoqchiman.

Butun dunyoga mashhur bo'lgan milliy kashtachilik san'atimiz, qadimiy so'znanalarimizdagi sirli, mo'jizali, ilohiy naqqoshlar, ranglar jilosi zamirida falakkiyot ilmi, kosmogonik tasavvurlar mujassam ekani har qanday odamni ham hayratga soladi" – deb ta'kidlagan [2].

O'zbekistonda ilk bor o'tkazilayotgan Xalqaro hunarmandchilik festivali uchun aynan Qo'qon shahri tanlangani albatta, bejiz emas. Buyuk ipak yo'li chorrahasida joylashgan bu qadimiy shahar haqli ravishda "oltin vodi" deb nom olgan go'zal Farg'ona vodiysining gavharidir.

Ikki ming yillik shonli tarixga, so'lim tabiatga ega, qancha-qancha buyuk voqealarga guvoh bo'lgan Ho'qandi latif milliy davlatchilik, ilmu hunar, san'at va adabiyot ravnaqining yorqin timsolidir.

Jahon hunarmandlar kengashi tomonidan Qo'qon shahriga "Jahon hunarmandlari shahri" degan yuksak unvon berildi. Ya'ni, Qo'qon shahri dunyo hunarmandchilik xaritasida ham munosib va mustahkam o'rin egalladi.

Qo'qon shahri Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligida birinchi bo'lib ushbu ro'yxatga kiritilganini biz mamlakatimizda xalq amaliy san'atini rivojlantirishga

qaratilgan ishlarimizga xalqaro miqyosda berilgan katta baho, deb qabul qilamiz.

Kuni kecha Jahon hunarmandlar kengashining Osiyo – Tinch okeani mintaqasi prezidenti Gada Hijobiy Qaddumiy xonim Qo'qon shahriga ana shu guvoynomani tantanali ravishda topshirdi [2].

Bugun mamlakatimizda xalq hunarmandchilikka yoshlarni jalb qilish masalalariga katta e'tibor qaratilmoqda. Mamlakatimiz hududlarining madaniy yuksalishi, xalq hunarmandchiligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha aniq va samarali chora-tadbirlar belgilab berilgan.

Shuningdek, mamlakatimizda xalq hunarmandchiligini yanada rivojlantirish va o'quvchilarga o'rgatish bilan bog'liq masalalarga oid ko'plab olimlar tomonidan tadqiqot ishlari olib borilgan. Jumladan, S.Bulatov, I.Karimov, Q.Qosimov, O.Xudoyorova, A.Turdialiyev, R.Sarsenbayeva, D.Zohidova, O.Jamoliddinova va boshqa olimlar ilmiy tadqiqot ishlarida o'quvchilarni badiiy ijodkorlik va loyihalashga o'rgatish, umumiy o'rta ta'lim maktablari yoki kasb-hunar to'garaklarida amaliy san'at, badiiy san'at turlari, xalq hunarmandchiligi sohasini o'rgatishning ta'limiy asoslarini tadqiq qilishgan [7].

S.Bulatov, o'z ilmiy tadqiqot ishida o'zbek xalq amaliy bezak san'ati turlaridan ganchkorlik, naqqoshlik, yog'och o'ymakorligi, kulolchilik, kashtachilik, gilamchilik kabi hunarlarning tarixi, rivojlalish yo'llari, shu sohalardagi ustalar uslublari, shuningdek, Buxoro, Samarqand, Toshkent, Farg'ona, Xiva, Shahrisabz hunarmandchilik maktablari va ularning o'ziga xos xususiyatlarini ochib berdi [8].

Q.Qosimovning "Naqqoshlik" nomli qo'llanmasida umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi badiiy naqqoshlik to'garagining o'ziga xos xususiyatlari, vazifalari, to'garaklarda o'quvchilarni badiiy-estetik tarbiyalash hamda to'garak mashg'ulotlarini o'tkazishning mazmuni va metodikasi yoritilgan [9].

R.Sarsenbayevaning "Xalq hunarmandchiligidan o'quvchilar mehnat uyushmasi faoliyatini tashkil etish" nomli metodik qo'llanmasida umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchi qizlar xalq hunarmandchiligining kashtachilik va pazandachilik sohalari bo'yicha o'tkaziladigan "O'quvchilar mehnat uyushmasi" faoliyati mazmunini takomillashtirishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan [10].

Xulosa. Yuqorida keltirilgan ilmiy tahlillarni biz uch guruhga:

1. Ta'lim jarayonini tashkil qilishda o'qitishning interfaol metodlari, o'qitishning turli shakllari hamda o'quv jarayoniga yangi pedagogik texnologiyalarni olib kirish masalalari.

2. Texnologiya fanini umumiy o'rta ta'lim maktablarida tashkil etilishi va bu yo'nalishda bo'lajak o'qituvchilarini tayyorlashni takomillashtirish muammolari.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktyabrdagi PF-6079-son "Raqamli O'zbekiston - 2030» strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni (Lex.uz).
2. Мирзиёев Ш.М. "Хунармандчиликнинг пайдо бўлиши цивилизация сари ташланган муҳим тарихий қадам". – Қўқон, 2019. // 2019-йил 14-сентябрь куни Қўқон шаҳрида биринчи халқаро хунармандчилик фестивалининг тантанали очилиш маросимидаги нутқи (<https://president.uz/uz/lists/view/2863>).
3. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Т.: Ўзбекистон, 2021.-464 б.
4. Толипов Ў.К. Олий педагогик таълим тизимида умуммехнат ва касбий кўникма ва малакаларини ривожлантиришнинг педагогик технологиялари. Пед. фан. док. дисс. – Тошкент: Т.Н.Қори-Низий номидаги Ўзб. пед. фан. илм.-тад. инст., 2004. – Б. 8
5. Abduqodirov A.A., Toshtemirov D.E. Ta'lim muassasalarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi. Monografiya. Guliston: "Universitet", 2019. - 232 b.
6. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S., Q'ysinov O.A. Mehnat ta'limi y'qitish metodikasi, kasb tanlashga yo'llash. Darslik. – Toshkent: Ўзбекистон faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2014. – B. 456.
7. Matkarimov A.M., Xusayinova G.A. "Xalq hunarmandchiligi va badiiy loyihalash". Darslik. – Toshkent: "Fan va Ziyo", 2023.-337 б.
8. Булатов С.С. Ўзбек халқ амалий санъати. –Т.: Мехнат, 1991.-384 б.
9. Қосимов Қ. Наққошлик. – Тошкент., "Ўқитувчи", 1990.-160 б.
10. Сарсенбаева Р.М. "Халқ хунармандчилигидан ўқувчилар меҳнат уюшмаси фаолиятини ташкил этиш". // Методик қўлланма. – Тошкент. РТМ, "Зиё-чашмаси", 2000.-32 б

3. Xalq hunarmandchiligini yanada rivojlantirish va o'quvchilarga o'rgatish bilan bog'liq masalalariga ajratgan holda tahlil qilib chiqdik.

Ushbu tahlillar va amalga oshirilgan tadqiqot ishlari natijalaridan ko'rinadiki, Texnologiya fanini rivojlantirish, fan negizida o'qitilayotgan xalq hunarmandchiligi sohasini o'quvchilarga o'rgatish, bu sahalarga oid ish usullari bilan tanishtirish, o'quvchilarni kasb-hunarlariga yo'llash bo'yicha ko'plab tadqiqotlar amalga oshirilgan. Biroq, mamlakatimizda ta'lim sohasiga raqamli texnologiyalarni joriy qilish asosida yangilashni nazarda tutadigan ishlar jadal sur'atlar bilan amalga oshirilayotgan davrda Texnologiya fanini rivojlantirish, fan negizida o'qitilayotgan xalq hunarmandchiligi sohasiga oid bilim, ko'nikma va malakalarni o'quvchilarga o'rgatish bo'yicha tadqiqot ishlari amalga oshirilmagan.

Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilar xalq hunarmandchiligi ko'nikmalarini takomillashtirishning didaktik shart-sharoitlarini tadqiq qilishda quyidagi jihatlariga e'tibor berish lozim:

1. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'qitilayotgan Texnologiya fani negizida o'quvchilarga o'rgatilayotgan xalq hunarmandchiligi sohasini fanning o'quv reja va dasturlariga kiritish lozim.

2. Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarda xalq hunarmandchiligi ko'nikmalarini raqamli texnologiyalar asosida o'zlashtirish uchun imkoniyatlar yaratish, tahliyl va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, kelajakda zarur bo'ladigan keng ko'lamlil raqamli transformatsiya sharoitida ularga bilim va ko'nikmalar berish lozim;

3. Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun xalq hunarmandchiligi sohasiga oid elektron ta'lim resurslarini yanada takomillashtirish kerak bo'ladi.

4. Milliy, mahalliy va hududiy imkoniyatlarini inobatga olgan holda o'quvchilar faol ishtirok etadigan, yog'och o'ymakorligi, yog'ochdan xalq hunarmandchiligi mahsulotlarini tayyorlash, metall va tunukadan buyumlar yasash, kandakorlik, misgarlik buyumlarini tayyorlash, zargarlik, pichoqchilik, mayda haykaltaroshlik buyumlarini tayyorlash, zardo'zlik, an'anaviy do'ppichilik, kashtachilik, quroqchilik, to'quvchilik kabi sohalarni tanlab olib ularni o'qitishda jarayonida raqamli ta'lim vositalaridan foydalanishni rivojlantirish lozim.

Xalq hunarmandchiligi sohasini raqamli ta'lim vositalaridan foydalanib o'rgatishda mamlakatimizning har bir hududida mavjud hunarmandchilik maktablarining milliy, ma'naviy, madaniy meroslaridan, qadriyatlaridan, tarixiy yutuqlaridan foydalanish, xalq ustalarining an'anaviy ish usullarini o'rganish, didaktik shart-sharoitlarni belgilash barcha izlanishlarning asosiy yo'nalishlaridan hisoblanadi.